

BOSHLANG'ICH SINFLARDA QO'SHIMCHA TILLARDAN FOYDALANISH: IMKONIYATLAR, AFZALLIKLAR VA MUAMMOLAR

Abdupattayev G'ulomjon G'ofurjon o'g'li

Qo'qon universiteti Pedagogika va Psixologiya kafedrası
o'qituvchisi

Omonova Maftuna Farhodjon qizi

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi, maftunao149@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15728190>

ARTICLE INFO

Received: 11th June 2025

Accepted: 15th June 2025

Published: 24th June 2025

KEYWORDS

boshlang'ich ta'lim,
qo'shimcha til, immersion usuli,
o'yinli o'qitish, kognitiv
rivojlanish, muloqot qobiliyati,
til o'rganish, ta'lim metodlari,
lingvistik kompetensiya,
madaniyatlararo muloqot

ABSTRACT

Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda qo'shimcha tillarni o'rganishning afzalliklari, ta'limga ta'siri hamda bu jarayonda uchraydigan muammolar tahlil qilinadi. Til o'rganishning bolalar kognitiv rivojiga, muloqot qobiliyatiga va madaniy dunyoqarashiga ta'siri ko'rsatilgan. Shuningdek, samarali o'qitish metodlari – immersion usuli, o'yinlar, qo'shiqlar va vizual materiallar orqali o'rgatish kabi yondashuvlar yoritilgan. Muammolar sifatida o'qituvchilar va resurslar yetishmovchiligi, ota-onalar ishtirokining pastligi ko'rsatilib, ularning yechimlari taklif etiladi.

KIRISH

Zamonaviy dunyoda chet tillarini bilish nafaqat bilimli inson bo'lish, balki global jamiyatda muvaffaqiyatga erishish uchun ham muhim sanaladi. Ayniqsa, boshlang'ich sinflardan boshlab qo'shimcha tillarni o'rganish bolalar uchun katta foyda keltiradi. Psixologik va pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bola yoshligida yangi tilni o'rganishga moyil bo'ladi va uni tabiiy ravishda tez o'zlashtiradi. Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda qo'shimcha tillardan foydalanishning ahamiyati, ta'lim jarayoniga ta'siri va bu borada duch kelinadigan muammolar haqida batafsil ma'lumot beriladi.

1. Qo'shimcha tillarni o'rganishning ahamiyati

Boshlang'ich sinfdan bola nafaqat ona tilini, balki boshqa tillarni ham o'rganish qobiliyatiga ega bo'ladi. Tilshunoslik va pedagogika sohasidagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalar 3-10 yosh oralig'ida til o'rganishga eng moyil davrni boshdan kechiradi. Bu yoshda ularning miyasi yangi tovushlarni eshitish, so'zlarni eslab qolish va grammatikani tabiiy ravishda tushunish qobiliyatiga ega bo'ladi.

Qo'shimcha til o'rganish quyidagi jihatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi:

1.1. Miya rivojlanishi va kognitiv qobiliyatlarning oshishi

Til o'rganish inson miyasida kognitiv jarayonlarni faollashtiradi. Tadqiqotlarga ko'ra, ikki yoki undan ortiq tilni biladigan bolalar yaxshiroq diqqatni jamlay oladi, muammolarni hal qilish qobiliyatlari rivojlangan bo'ladi va yuqori intellektual ko'rsatkichlarga ega bo'ladi.

Bolalar bir til bilan cheklangan bo'lsa, ularning fikrlash doirasi nisbatan tor bo'lishi mumkin.

Ikki yoki undan ortiq tilni biladigan bolalarda esa miya ikki til o'rtasida almashish orqali ko'proq faollashadi va ularning eslab qolish qobiliyati oshadi.

1.2. Muloqot qobiliyatini rivojlantirish

Erta yoshdan boshlab qo'shimcha tilni o'rganish bolalarga muloqot qilishda ko'proq ishonch bag'ishlaydi. Bunday bolalar:

- ✓ Yangi odamlar bilan tez muloqot qila oladi.
- ✓ Ijtimoiy muhitga osongina moslashadi.
- ✓ Nutqida kamroq xatolarga yo'l qo'yadi.

Shuningdek, qo'shimcha tilni o'rganan bolalar talaffuz qobiliyatini oson rivojlantiradi. Katta yoshda til o'rganish bilan shug'ullangan odamlarda aksent (chet ellik ohangi) sezilarli bo'lsa, bolalar yoshligidan til o'rganganda bu muammo kamroq kuzatiladi.

1.3. Madaniy tushunchani kengaytirish

Til – bu nafaqat muloqot vositasi, balki madaniyatni anglash kalitidir. Qo'shimcha til o'rganish orqali bolalar boshqa xalqlarning urf-odatlarini, qadriyatlarini va tarixi bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa ularning bag'rikengligi va dunyoqarashining kengayishiga yordam beradi.

2. Boshlang'ich sinflarda qo'shimcha tillarni o'qitish usullari

Boshlang'ich sinflarda qo'shimcha tilni o'rganish jarayonida quyidagi ta'lim metodlaridan foydalanish mumkin:

2.1. Immersion (cho'mish) usuli

Bu usul dunyoda juda keng qo'llaniladi. Unda bolalar yangi til muhitiga to'liq sho'ng'iydi va o'qituvchi darsni to'liq yoki qisman shu tilda olib boradi. Bu usul bolalarning tabiiy ravishda til o'rganishiga yordam beradi. Masalan, Yevropa va Kanada maktablarida inglizcha, fransuzcha yoki ispancha o'rgatilayotgan bolalar darslarning ayrim qismlarida faqat shu tildan foydalanishga majbur bo'ladilar.

2.2. O'yinlar orqali o'qitish

Bolalar o'yin orqali yaxshiroq o'rganadilar. Shu bois, til o'qitishda quyidagi interaktiv usullar samarali hisoblanadi:

- ✓ Kartochkalar bilan o'yinlar (rasmlar va so'zlarni moslashtirish)
- ✓ Rolli o'yinlar (do'konda savdo qilish, yo'nalish so'rash)
- ✓ Loto o'yinlari (rasm yoki so'z tanib olish)

2.3. Qo'shiqlar va hikoyalar orqali o'rgatish

Bolalar ritm va musiqani tezroq eslab qolishadi. Shu bois qo'shimcha tilni o'rgatishda:

- ✓ Mashhur qo'shiqlarni eshittirish va birgalikda kuylash
- ✓ Ertaklar va qisqa hikoyalarni ovoz chiqarib o'qish
- ✓ Multfilmlar va ta'limiy videolarni qo'llash tavsiya etiladi.

3. Qo'shimcha tillarni o'qitishda duch kelinadigan muammolar

3.1. O'qituvchilar yetishmovchiligi

Ko'pgina maktablarda sifatli chet tili o'qituvchilari yetishmaydi. Buni hal qilish uchun:

Maxsus kurslar orqali o'qituvchilarni qayta tayyorlash

Onlayn darslar va xalqaro o'qituvchilardan foydalanish zarur.

3.2. Darslik va materiallar yetishmovchiligi

Chet tillarni o'rganish uchun:

Interaktiv ta'lim platformalaridan foydalanish

Elektron kitoblar va mobil ilovalardan foydalangan holda ta'lim berish muhim.

3.3. Ota-onalar ishtirokining pastligi

✓ Ba'zi oilalar qo'shimcha til o'rganishning muhimligini to'liq tushunmaydi yoki bunga e'tibor qaratmaydi. Shu bois:

✓ Maktab va ota-onalar o'rtasida doimiy aloqa o'rnatish

✓ Uyda ham qo'shimcha til muhitini yaratish bo'yicha tavsiyalar berish lozim.

Hozirgi globallashtirish davrida til o'rganish yosh bolalar uchun katta ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda qo'shimcha tillardan foydalanish nafaqat lingvistik mahoratni oshirish, balki bolalarning kognitiv rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda qo'shimcha tillardan foydalanishning afzalliklari, imkoniyatlari va muammolari haqida so'z yuritamiz.

Qo'shimcha til o'rganishning afzalliklari

1. Aqliy rivojlanishga ta'siri

Ilmiy tadqiqotlarga ko'ra, ikki yoki undan ortiq tilni o'rganish bolalarning mantiqiy fikrlash, muammolarni hal qilish va diqqatni jamlash qobiliyatlarini oshiradi. Qo'shimcha tillarni o'rganish miyadagi neyron bog'lanishlarni kuchaytirib, bolalarning aqliy moslashuvchanligini oshiradi.

2. Nutq va muloqot qobiliyatini rivojlantirish

Erta yoshdan boshlab qo'shimcha til o'rganish bolalarning nutq organlarini moslashuvchan qiladi. Ular nafaqat yangi so'z va iboralarni o'rganadi, balki nutq tovushlarini to'g'ri talaffuz qilishga o'rganadi. Bu esa ularning kelajakda boshqa tillarni ham oson o'zlashtirishiga yordam beradi.

3. Madaniy tushuncha va dunyoqarashni kengaytirish

Qo'shimcha til o'rganish bolalarga boshqa madaniyatlarni anglash va ularga hurmat bilan munosabatda bo'lish imkonini beradi. Masalan, ingliz, rus yoki arab tilini o'rganuvchi bolalar shu tillar sohiblarining urf-odatlarini, san'ati va tarixi haqida tasavvurga ega bo'ladilar. Bu esa ularning dunyoqarashini kengaytirib, bag'rikenglikni shakllantiradi.

4. Kelajakdagi imkoniyatlarni oshirish

Hozirgi kunda mehnat bozorida ko'p tilli mutaxassislar talab juda yuqori. Erta yoshda qo'shimcha tilni o'rganish esa keyinchalik oliy ta'lim olish va xalqaro miqyosda ishlash uchun katta imkoniyatlar yaratadi.

Qo'shimcha tillardan foydalanish usullari

Boshlang'ich sinflarda qo'shimcha tillarni o'rgatishda quyidagi usullardan foydalanish mumkin:

Immersion (cho'mish) usuli – Bu usulda darslar butunlay yoki qisman qo'shimcha tilda olib boriladi, bu esa bolalarning tabiiy ravishda yangi tilni o'zlashtirishga yordam beradi.

O'yinlar orqali o'qitish – Bolalar o'yin orqali yaxshi o'rganadilar. Shuning uchun qo'shimcha til o'rganishda kartalar, rolli o'yinlar va interaktiv mashg'ulotlar samarali bo'lishi mumkin.

Qo'shiqlar va hikoyalar – Bolalarga qo'shimcha tilni o'rgatishda qo'shiqlar, ertaklar va hikoyalardan foydalanish ularning so'z boyligini oshirishga yordam beradi.

Vizual va audiovizual materiallardan foydalanish – Multfilmlar, rasmlar, ta'limiy videolar qo'shimcha tilni o'rganishni qiziqarli va samarali qiladi.

Muammo va yechimlar

1. O'qituvchilar yetishmovchiligi

– Malakali qo'shimcha til o'qituvchilari har doim ham yetarli bo'lavermaydi. Buni hal qilish uchun o'qituvchilarni qayta tayyorlash kurslarini tashkil etish lozim.

2. Darslik va resurslar yetishmovchiligi

– Qo'shimcha tillarni o'rganish uchun sifatli o'quv materiallari zarur. Zamonaviy texnologiyalar yordamida onlayn resurslardan foydalanish bu muammoni hal qilishi mumkin.

3. Oilaviy muhitning ta'siri

– Ba'zi ota-onalar qo'shimcha til o'rganishning ahamiyatini yetarlicha tushunmaydi. Shu bois ota-onalar bilan hamkorlik qilish va ularni bolalarga qo'shimcha til o'rganishda yordam berishga rag'batlantirish lozim.

Xulosa

Boshlang'ich sinflarda qo'shimcha tillardan foydalanish bolalarning aqliy rivojlanishi, muloqot qobiliyatlari va kelajakdagi imkoniyatlari uchun juda foydalidir. Samarali ta'lim usullaridan foydalanish va mavjud muammolarni hal qilish orqali bolalar qo'shimcha tilni tabiiy va qiziqarli shaklda o'zlashtirishi mumkin. Shu sababli, qo'shimcha tillarni erta yoshdan boshlab o'rganish imkoniyatlarini kengaytirish muhim vazifalardan biridir.

Boshlang'ich sinflarda qo'shimcha tillarni o'rgatish bolalarga nafaqat lingvistik mahorat, balki kengroq dunyoqarash va muhim hayotiy ko'nikmalar ham beradi. Buni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun:

- ✓ Immersion usuli, o'yinlar, qo'shiqlar va hikoyalar kabi interaktiv metodlardan foydalanish
- ✓ O'qituvchilar malakasini oshirish
- ✓ Zamonaviy darslik va texnologiyalardan foydalanish
- ✓ Ota-onalarni bu jarayonga faol jalb qilish lozim.

Agar bu masalalar ustida doimiy ishlansa, bolalar yoshligidan boshlab til o'rganishga qiziqib, kelajakda yuksak natijalarga erishishlari mumkin.

REFERENCES:

1. K. Qosimova va b. Ona tili o'qitish metodikasi. -T.: Noshir. 2009.
2. Matchonov S., Shojalilov A., Gulomova X. va b. O'qish kitobi. 4- sinf uchun darslik. -T.: Yangiyo'l poligraf servis. 2020.

3. Bakiyeva H. Boshlang'ich sinflarda so'z ustida ishlash metodikasi. -T.: Istiqlol. 2013.
4. Abdupattayev, G. (2025). NABIJON BOQIYNING "ROHILA" QISSASIDA XARAKTER VA KONFLIKT MASALASI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 14, 127-128. <https://doi.org/10.54613/ku.v14i.1140>
5. Xodjaev, S., & Abdupattaev, G. (2022). Murod Muhammad Do'st ijodida davr va qahramon muammosi. Amerika ijtimoiy va gumanitar tadqiqotlar jurnali , 3 (12), 77-81.

